

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ У ПЕРІОД ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ 1917–1921 рр.

І. БОЙКО

*доктор юридичних наук,
професор кафедри історії держави,
права та політико-правових учень
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)*

Історія Української державності викликає сьогодні підвищений науковий та громадський інтерес, що значною мірою пояснюється складною політичною ситуацією в Україні. Історія виникнення та розвитку українського народу, його мови, звичаїв, традицій, права, релігії була і є разом із тим історією його боротьби за створення своєї державності і права, оскільки в бездержавній, аморфній формі, без права жоден народ довго проіснувати не зможе, не зможе захиститися від зазіхань інших, більш організованих народів на його територію. Український народ, який з давніх-давен проживав на території сучасної України, ще у VIII–IX ст. почав створювати свою державність у надзвичайно складних умовах, зокрема тому, що не мав захищених природою кордонів, зате мав агресивних ближчих і дальших сусідів. Йому доводилося постійно боротися проти прагнень сусідніх держав залучити його багаті землі до своїх територій, запровадити на них колоніальний режим, ліквідувавши не тільки саму українську державність і право, а й денаціоналізувати сам

народ, позбавити його національної самоідентичності, мови, історії, культури, сформувати у нього почуття меншовартості, другорядності, необхідності підпорядкування своїм поневолювачам [1, 611].

Український народ має такі ж права на існування, свою історію, у тому числі державницьку, як і інші європейські народи. Інша справа, що його державність, як тільки виникла й намагалась утвердитись, постійно душили, нищили сильніші сусідні держави. Український народ протягом декількох тисячоліть живе на своїй історичній землі. Принаймні понад 1 000 років мав свою державність у різних формах і завжди боровся за її відродження. Як свідчать історичні джерела, прадавня українська державність бере свій початок від Київської Русі, основу якої становили етнічні українські землі. Київська держава, право, культура, як стверджував М. Грушевський, були утворенням однієї народності — україно-руської. У період існування Київської Русі слово «український» вперше простежується у XI ст., а назва «Україна» вперше згадується у Київ-

ському літописі 1187 р. стосовно Переяславської землі. Ця територія була основою Київської держави – Руської землі у IX–XII ст. [1, 54–56]. Формування державної території Київської Русі завершилося наприкінці X – на початку XI ст. З утворенням Київської Русі на території України сформувалася рання українська державність. Київська Русь – це, перш за все, Україна, а не Московське князівство, що виникло значно пізніше, була однією із найбільших держав Середньовіччя, яка уславилися помислами й діями князів Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха. Київська Русь справила значний вплив на політичне життя як країн Західної Європи, так і сусідніх азійських країн, а також держав, що мали велике значення у системі торгівлі між Європою та Азією [2, 669]. Згодом втіленням державницької ідеї українського народу стала не менш могутня Галицько-Волинська держава, створення якої – важливий етап в історії української державності. Ця держава досягла значного політичного розвитку і за рівнем економіки та культури увійшла до найпередовіших країн тогочасної Європи [3, 3]. Наступним етапом відродження української державності стала ушлявлена Запорізька Січ, політичний лад якої характеризувався як православної республіки з демократичними рисами [2, 670]. У середині XVII ст. внаслідок Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького Україна знову відновила незалежність і вибудувала найдемократичнішу на той час державу, створила першу в світі демократичну конституцію, уклала політичні, воєнні угоди з державами [4, 342].

У 1917–1918 рр. в умовах краху Російської й Австро-Угорської монархій та революційних подій український народ знову став на шлях свого

державного відродження [5, 5]. У 1917 р. почалася Українська національна революція, яка була однією із найвизначніших подій початку XX ст. і мала епохальне історичне значення. Після тривалого історичного періоду русифікації, національного та соціального поневолення на початку XX ст. український народ відновив свою незалежну державу. У той час Україна пережила різні форми національної державності: Українську Народну Республіку (далі – УНР) за Української Центральної Ради (далі – УЦР), Українську Державу – Гетьманат П. Скоропадського, Українську Народну Республіку за Директорії, і Західноукраїнську Народну Республіку (далі – ЗУНР), але державну незалежність втримати не змогла.

Революційні події 1917 р. пробудили надію української нації на відродження власної державності, початком якого було утворення 4 березня 1917 р. УЦР. Фактично вона перетворилася на провідника національно-визвольної боротьби українського народу, який виразно й однозначно демонстрував прагнення до створення суверенної держави. Утворення УЦР необхідно вважати переломним моментом в історії України початку XX ст.: почалось відродження української державності, її становлення у період новітньої історії Європи. Хоч і обмежена в партійному сенсі, бо представляла лише соціалістичні партії і сили, вона після реорганізації і поповнення депутатського корпусу стала представляти майже всі демократичні сили України, була прообразом справжнього парламенту (щоправда, не обраного загальними виборами, і в цьому її специфічність). УЦР, і в цьому її, безсумнівно, заслуга, створила організаційні і правові засади української державності, в міру своїх можливостей намагалась їх зміцнювати й розвивати. Вона аж ніяк

не була буржуазною, націоналістичною владою, як це намагалась представити більшовицька пропаганда. Навпаки, дбала про рівні права усіх націй, усіх національних меншин, що населяли Україну, з українською нацією. Переваг не мав ніхто.

У період Української Держави — Гетьманату значні досягнення були в державно-правовому розвитку, відбудовувалося зруйноване господарство України, здійснено судову реформу, українізацію школи, вищої освіти, відкрито два університети, засновано Українську академію наук, низку великих видавництв, які масовими тиражами видавали українську літературу тощо.

В історії становлення української державності період діяльності УНР за Директорії відіграв також важливу роль. У цілому — безумовно позитивну. Так, її керівники допустили низку прорахунків: це — непослідовність щодо вибору напряму державного будівництва, в результаті чого Москва звинувачувала її в буржуазно-націоналістичній контрреволюції, а Захід — в більшовизмі. Сама ж Директорія намагалась поєднати неможливе — європейську демократію і парламентаризм із радянською владою і диктатурою пролетаріату. Відбувалися постійні конфронтації і дискусії серед її керівництва, що перешкоджали конкретній державотворчій і правовій роботі, тобто відсутність єдності і чіткої мети, ізоляваність від власного народу. Це і недостатня національна і державницька свідомість широких верств населення. Зокрема, змучене безконечними війнами і хаосом українське селянство було готове врешті-решт підтримати будь-яку владу, яка наділила б його землею і забезпечила хоч би мінімум порядку і спокою. Крім того, значні верстви населення легше було підняти на повстання, ніж розви-

нути в їхній свідомості державницький інстинкт. Але були й позитивні здобутки. На весь світ заявила про себе українська державність, український народ. Визначилась форма цієї державності — республіканська, з парламентсько-президентським правлінням; унітарна, з демократичним політичним режимом.

Відроджена Українська державність мала важливе історичне значення. Це була об'єктивна, загальнонаціональна спроба українського народу створити власну незалежну, суверенну державу, спроба звільнитися від вікової влади чужинців, влади, яка різними способами нав'язувала своє панування, своє право, свою ідеологію, свою історію; влади, яка намагалась денаціоналізувати український народ, адже національно свідомий він був для неї небезпечним; влади, яка нещадно висисувала багатющі природні ресурси України, звідки черпала незліченні, величезні багатства, використовувала її народ. Великим позитивом було й те, що українці заявили про себе всьому світові як окрема нація, яка має право на власну державу; значно підвищився рівень національної свідомості тогочасного українського народу; українці здобули досвід державотворення, який міцно вкоренився в історичну пам'ять і став надбанням наступних поколінь борців за Українську державу, в тому числі й ХХ ст.

У період Української революції 1917–1921 рр. відбулося відродження і розвиток українських інститутів самоврядування, активізація діяльності політичних партій, громад, товариств, рухів, союзів у напрямі розвитку й утвердження Української державності, формування вищих і місцевих органів державної влади. Серед політичних здобутків Української революції була розбудова інститутів демократії — національні маніфестації, націо-

нальні спілки, національні з'їзди, проголошення загальнолюдських політичних свобод, організація виборів на основі загального, рівного, безпосереднього таємного і пропорційного голосування, запровадження української символіки — національного прапора, національного герба [6, 299].

Значних успіхів було досягнуто у розвитку правової системи відродженої Української державності. Зокрема, в УНР за УЦР було гарантовано громадську і політичну правоздатність і дієздатність, рівність громадян незалежно від статі, віри, національності, освіти майнового і податкового становища, недоторканність особи, її життя, листування, заборонено смертну кару, катування та інші дії, що принижують людську гідність, було визнано народ України єдиним джерелом влади і забезпечено громадянам УНР право безпосередньої участі й формування її органів, ухвалено демократичні закони про громадянство та реєстрацію громадянства УНР, проголошено незалежність судової влади, обрано Генеральний суд, апеляційні та інші суди, затверджено першу в новітній історії України Конституцію УНР [6, 300].

Історичне значення визвольних змагань 1917–1921 рр. також полягає у тому, що було збережено й поглиблено процес українського державотворення, який бере початок від часів Київської Русі. Українці, як зазначалося вище, знову нагадали всьому світові про себе як про окрему націю, що має повне право на власну державу. УНР та ЗУНР не судилося відстояти й зміцнити незалежність і стати в ряди європейських держав. Набутий державотворчий досвід й уроки стали надбанням наступних поколінь борців за українську державу і знадобилися наприкінці ХХ ст.

Національно-визвольна боротьба українського народу 1917–1921 рр.

закінчилася поразкою. Основними причинами краху української державності були:

1. Непідготовленість українців до самостійного національно-державного життя, що мало наслідком неповну соціальну структуру української нації. У той час був відсутній середній клас, промислова буржуазія, українців було мало серед міського населення. Так, наприклад, УЦР спиралася на дві непостійні у політичному розумінні соціальні групи — солдат і селян. Вони мали низький рівень національної свідомості, оскільки в часи Російської імперії проводилася тотальна русифікація українців (згадаймо Валувський циркуляр 1863 р. чи Емський указ 1876 р.). Солдати та селяни були ще недостатньо політично зрілими, вони не усвідомлювали цінності державної незалежності в повному обсязі й легко піддавались демагогічним гаслам більшовиків. На початку діяльності УЦР тогочасне українське населення з недовірою і страхом ставилося до самої думки про самостійну Україну. Навіть гасло автономії України в межах Російської держави не було зрозуміле українським робітникам, селянам та воякам. Виховані російською імперською школою, російською церквою та військовою службою вони заявляли: «Ми три роки разом з росіянами в окопах на фронті з одного казанка їли, то нащо нам від них відділятися» [7, 1–2]. Ці заяви свідчили про низький рівень національної та політичної свідомості значної частини тогочасних українців. З усіх соціальних верств найбільш національно свідомою була інтелігенція, але вона становила лише 2–3 % усього населення. Після початку діяльності УЦР українська інтелігенція проводила роботу з пробудження несвідомих народних мас, пояснювала їм потребу своєї політичної організа-

ції. Для цих несвідомих мас М. Грушевський писав брошури: «Хто такі українці і чого вони хочуть» або «Звідки пішло українство і до чого воно йде» (Київ, 1917);

2. Слабка політична команда УЦР, її нерішучість і непослідовність у внутрішній політиці, політична недосвідченість і надмірний романтизм лідерів, їх схильність до народницької, а не державницької позиції. Деяким політикам була властива упередженість, недобросовісність, некритичність, самовпевненість, безвідповідальність, що іноді прослідковується й у сучасних політиків. Інакше кажучи, українські лідери були перейняті не духом прагматизму та реалізму, а перебували у полоні революційної романтики та соціального утопізму, що також стримували розвиток і утвердження відродженої Української державності. Не було також єдності серед політичних лідерів щодо питання про державну незалежність, федералізм та автономізм, що сприяло розколу в українському національному русі, викликало взаємні обвинувачення політичних партій, різних груп політичної еліти, населення регіонів. Відсутність політичної єдності в діях українських національних сил, які не пішли на компроміс в ім'я загальнонаціональних інтересів. УЦР шляхом перевороту ліквідував гетьман П. Скоропадський, гетьманський режим припинив існування під тиском Директорії УНР, українські комуністи визнавали лише радянську владу, не було єдності між УНР та ЗУНР;

3. Відсутність дисциплінованої, чисельної армії, що мало місце через недалекоглядність деяких керівників УЦР (В. Винниченко, М. Грушевський та ін.), які під впливом соціалістичних ідей не розуміли, що власна армія є опорою державності, гарантом державного суверенітету.

Адже на армію кожна держава покладає захист державної незалежності й територіальної цілісності. Донедавна через об'єктивні та суб'єктивні причини українська влада недооцінювала значення власної армії. Зараз це вже враховано;

4. Існування анархічних тенденцій українського менталітету. Після наступу російських військ М. Муравйова на українські землі почалася деморалізація та апатія, що охопили значну частину українського суспільства, політична культура якого була розвинута надто слабо, залишаючись глибоко патріархальною. Відсутність єдності серед політичних лідерів УЦР сприяла розколу в українському національному русі, викликала взаємні обвинувачення політичних партій, різних груп політичної еліти, населення регіонів;

5. Відсутність ефективних органів державної влади на місцях, нерозвинутість системи місцевого самоврядування, брак відповідно підготовлених державних службовців. Українські політики мало уваги приділяли розбудові власних державних структур, очікуючи, що в Росії державну владу здобудуть помірковані, демократично і федеративно налаштовані політичні сили. Запізніле усвідомлення лідерами УЦР необхідності створення ефективних органів виконавчої влади;

6. Непослідовність УЦР щодо створення власних державних органів і законодавства, яке виявилася у тому, що в IV Універсалі вона визнала Ради робітничо-селянських і солдатських депутатів органами місцевого самоврядування, не визначивши їхнє місце в структурі місцевих органів. Невдалими виявилися спроби врегулювати відносини між цими численними органами в Земельному законі УЦР від 18 січня 1918 р., запровадити новий адміністративно-територіальний

поділ України відповідно до Закону про поділ України на землі від 6 березня 1918 р. Структурна невизначеність системи самоврядування, відсутність належної правової бази та державного фінансування не дали змоги УЦР організувати діяльність органів влади й управління на місцях;

7. Низька якість правотворчої діяльності в УНР характеризувалася наявністю прогалин, правових колізій, значною кількістю оціночних понять і водночас складністю законодавства, поділом його норм на декларативні та фактичні. Наприклад, суперечливим виявився Закон від 2 березня 1918 р. «Про громадянство Української Народної Республіки», за яким громадянами УНР вважалися ті, «хто родився на території України і зв'язаний з нею постійним перебуванням та на цій підставі бере собі свідоцтво приналежності своєї до громадян Української Народної Республіки». Тобто не визнавалися громадянами УНР люди, які постійно проживали в Україні, але народилися за її межами;

8. Низька якість судочинства, недостатній рівень підготовки суддів, низькі знання деяких із них норм матеріального та процесуального права, відсутність у деяких суддів необхідних для здійснення правосуддя якостей та відповідного досвіду правозастосування. Невдоволення УЦР в містах і селах через слабкий зв'язок центру з регіонами, а подекуди і його повна відсутність. Міста переважно не були осередками українства, оскільки були зрусифіковані й стали базою пропагандистської діяльності українських більшовиків. Цей урок сучасна українська держава почала враховувати, хоч є ще деякі складності;

9. Поступове знецінення національних ідеалів, відсутність соціальної захищеності населення, недооцінка значення пропаганди й роз'яснення

цінності власної української державності серед народу. Негативне ставлення керівників УЦР до російських чиновників, яких через декілька місяців зумів ефективно використати гетьман П. Скоропадський, а згодом і більшовики;

10. Відсутність досвідченої української еліти, відсутність значної кількості підготовлених кадрів у різних галузях державного та суспільного життя, низький рівень національної свідомості української молоді, яка б могла стати основою нової адміністрації, та відсутність добре організованих правоохоронних органів, які б оперативно реагували на антиукраїнські настрої старих службовців. Як і в роки УЦР, так і донедавна в сучасній Україні спостерігалися такі негативні риси, як відчуття меншовартості перед керівництвом Росії, зверталася увага на те, що російська влада скаже щодо розбудови Української держави, мало місце копіювання того, що відбувається у Росії;

11. Відсутність єдиної української церкви, яка підтримувала б у народі прагнення до свободи, любов до рідної мови, історії, землі, яка б обстоювала право українського народу на свою незалежну соборну державу, що актуальне і для нашого часу;

12. Відсутність міжнародної підтримки Української державності, особливо з боку держав Антанти, які не підтримували створення незалежної Української держави. Трагізм ситуації полягав і в тому, що Антанта відмовилася поширити принцип права націй на політичне самовизначення (відомі 14 пунктів американського президента В. Вільсона) на українців. Проголосивши свою державну незалежність від Росії й уклавши мирний договір з Німеччиною та іншими державами Четвертного союзу, Україна автоматично потрапила у табір ворогів пере-

можної Антанти. Боротьбу проти Української державності вели набагато сильніші зовнішні вороги: в Наддніпрянській Україні — радянська Росія, білогвардійці, війська Антанти; у Західній Україні — Польща, яку підтримувала Антанта. Особливо негативно ставилися до існування незалежної української держави французькі державні та політичні діячі, зокрема Ж. Клемансо, наполягав на приєднанні етнічних українських земель до складу територій інших країн. Під час Паризької мирної конференції 1919–1920 рр. очолював французьку делегацію, яка мала найбільш непримирну позицію щодо визнання Української державності;

13. Державне будівництво, спроба самоутвердження УНР відбувалися не в стабільній, мирній обстановці, а в умовах нескінченних збройних конфліктів. Так, наприклад, за УЦР лише у Києві влада переходила з рук у руки 14 разів. Україна перебувала в оточенні ворожих сил, не маючи на міжнародній арені жодного союзника, котрий би підтримав її національну боротьбу за право на власну державу;

14. Основною причиною поразки Української державності була російська більшовицька збройна агресія та окупація більшовицькою Росією УНР, яка звела нанівець всі починання і УЦР, і Директорії, а зрештою призвела і до ліквідації української національної державності.

Отож, відстояти державну незалежність України на початку ХХ ст. через несприятливі внутрішні й зовнішні обставини не вдалося. Однак, поряд із гіркотою тяжкої поразки, цей час приніс українцям і певні здобутки. Значно зросла, особливо на Східній Україні, національна свідомість, яка поширилася на всі верстви суспільства України. Український народ здобув упевненість у власних силах, сформу-

вав почуття поваги до себе, самоцінності тощо. Звичайно, правителі УНР допустили, як зазначалося вище, чимало помилок, часто дуже серйозних. Але вони самовіддано намагалися відновити незалежну українську державність і діяли, хоч і не завжди послідовно, проте в інтересах всього українського народу, а не поміщиків і капіталістів, як це посилено подавала радянська пропаганда. До того ж вкрай несприятливо складалася для УНР, як згодом і для ЗУНР, зовнішньополітична ситуація. Власне, зовнішньополітичні фактори й були основною причиною загибелі обох українських держав: щодо УНР — це збройна агресія російських більшовицьких військ, підтриманих місцевими більшовиками, що зайняли значну частину Східної України; щодо ЗУНР — це захоплення її території Польщею й Румунією. З внутрішніми негараздами, проблемами обидві українські держави напевне могли б впоратися, а ось із зовнішньою агресією з боку значно сильніших сусідів не змогли.

Чому повинні навчити нас події 100-річної давності?

Одним із важливих уроків історії боротьби за українську державу на початку ХХ ст. є необхідність єдності усіх політичних сил держави. Саме відсутність такої єдності була основною причиною поразки української національно-демократичної революції 1917–1921 рр. і є найважливішим уроком для сучасної України, адже втрата державності — це велике лихо для народу. Невідомо, коли ще випадє можливість її відновити і яку ціну доведеться заплатити. Долі українських політичних лідерів 100-річної давності зобов'язані стати серйозним застереженням для сучасного українського суспільства і для сучасних політиків. Потрібно далі зміцнювати свою обороноздатність, усвідомлюючи, що

захист територіальної цілісності України покладається на власний народ; оперативно вирішувати невідкладні соціально-економічні завдання, здійснювати заходи щодо забезпечення добробуту народу; формулювати чіткі програмні завдання розбудови національної держави; здійснювати агітаційно-пропагандистську роботу серед народу; забезпечувати єдність державної влади і народу в суспільстві та взаємну довіру до цієї влади; забезпечити зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні інтереси держави.

Сучасне українське суспільство повинно звільнитися від таких негативних рис як нерозуміння глибини подій, що відбуваються, політичний вождизм, тенденція до взаємного знищення, внутрішньополітичні чвари, популізм, надмірна емоційність, уразливість тощо. Усе, що сьогодні поглиблює розкол і корупцію в українському суспільстві, приносить шкоду державі. Необхідно виробити вміння не впадати в залежність від іноземців, а розраховувати на власні сили. Тому в державі повинна бути розроблена програма консолідації українського народу з метою утвердження єдності в державі, в чому значна роль належить і історично-правовій науці.

Однією з найважливіших проблем сьогодення є формування патріотичної політичної еліти, яка б відстоювала соціальну справедливість і рівність, дотримувалася б верховенства права. Особливе завдання покладається на українську дипломатію, яка повинна переконати західних партнерів, зокрема США і Велику Британію як підписантів Будапештського меморандуму, виконати свої політичні та моральні зобов'язання перед Україною, яка зазнала зовнішньої збройної агресії з боку Росії. У США і Європейського Союзу залишився цілий арсенал невикористаних засобів дієвого економіч-

ного тиску на Росію, які можуть змусити її відмовитися від необґрунтованої агресивної політики щодо України.

Важливим також є створення ефективних органів державної влади та органів місцевого самоврядування відповідно до міжнародних стандартів, а також професійних і патріотичних Збройних Сил, здатних гарантувати суверенітет і свободу та входження до міжнародних військово-політичних організацій з метою забезпечення національної безпеки.

У сучасному українському суспільстві важливо зрозуміти цінність власної держави, у якій носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ. Цінність національної держави означає, що вона має право на свою територію та кордони, здійснює власну незалежну внутрішню і зовнішню політику на світовій політичній арені, має міжнародне визнання та державну символіку. Важливо також вивчити та переосмислити українську історію, особливо ті нетривалі періоди, коли український народ ставав господарем на своїй землі, будуючи власну державу. Сьогодні, коли захист державного суверенітету і територіальної цілісності України, а також зміцнення нашої державності ставить нові завдання і проблеми, необхідно не стільки захоплюватися запозиченням практики державного будівництва в інших державах, прагнучи, інколи зовсім бездумно і некритично, перенести зарубіжний досвід на український ґрунт, скільки врахувати досвід попередніх періодів української державності та причини їх занепаду. І в цьому відношенні державно-правовий досвід Української Народної Республіки за Центральної Ради, Української Держави — Гетьманат П. Скоропадського, Української Народної Республіки за Директорії, і Західноукраїнської Народної Республіки є особливо актуальним для сучасної України.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Історія держави і права України: академічний курс : підруч. — К., 2015. — 808 с.
2. Історія держави і права України : підруч. / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев ; за ред. В. Д. Гончаренка. — Х., 2013. — 704 с.
3. Гончаренко В. Д. Тернистий шлях до незалежності // Вісник Академії правових наук України. — 1996. — № 7. — С. 3–14.
4. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. — К., 1996. — 942 с.
5. Нариси історії української революції 1917–1921 років : у 2 кн. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. — К., 2011. — Кн. 1 / В. Ф. Верстюк (кер.) та ін. — 390 с.
6. Мироненко О. М. Світоч української державності. Політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. — К., 1995. — 327 с.
7. Феденко П. Історія революції. 1917–1921. І. Центральна Рада. — 29 с.

REFERENCES

1. Tyshchuk B. I., Boiko I. I. Istoriiia derzhavy i prava Ukrainy: akademichniy kurs [History of state and law of Ukraine: academic course], Kyiv, 2015, 808 p.
2. Istoriiia derzhavy i prava Ukrainy [History of State and Law of Ukraine], Kharkiv, 2013, 704 p.
3. Honcharenko V. D. Ternystyi shliakh do nezalezhnosti [The thorny path to independence], *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 1996, no. 7, pp. 3–14.
4. Mala entsyklopediia etnoderzhavoznavstva [Small Encyclopedia etnoderzhavoznavstva], Kyiv, 1996, 942 p.
5. Narysy istorii ukrainskoi revoliutsii 1917–1921 rokiv [Sketches of history of the Ukrainian revolution of 1917–1921], Kyiv, 2011, Book 1, 390 p.
6. Myronenko O. M. Svitoch ukrainskoi derzhavnosti. Polityko-pravovyi analiz diialnosti Tsentralnoi Rady [Torch of the Ukrainian statehood. Political and legal analysis of activity of the Central Rada], Kyiv, 1995, 327 p.
7. Fedenko P. Istoriiia revoliutsii. 1917–1921. I. Tsentralna Rada [Revolution history. 1917–1921. Central Rada], 29 p.

Бойко І. Й. Історичне значення відродження Української державності у період визвольних змагань 1917–1921 рр.

Анотація. У статті визначено історичне значення відродження Української державності у період визвольних змагань 1917–1921 рр. Наголошено, що під час Української революції українці заявили про себе всьому світові як окрема нація, яка має право на власну державу. Значну увагу зосереджено на характеристиці причин краху Української державності та визначенні її історичних уроків для сучасності.

Ключові слова: державність, державно-правовий досвід, українська революція, український народ, Україна.

Бойко И. И. Историческое значение возрождения Украинской государственности в период освободительной борьбы 1917–1921 гг.

Аннотация. В статье определено историческое значение возрождения украинской государственности в период освободительной борьбы 1917–1921 гг. Отмечено, что во время Украинской революции украинцы заявили о себе всему миру как отдельная нация, которая имеет право на собственное государство. Значительное внимание уделяется характеристике причин краха украинской государственности и определении ее исторических уроков для современности.

Ключевые слова: государственность, государственно-правовой опыт, украинская революция, украинский народ, Украина.

Boyko I. Historical Significance of the Revival of Ukrainian Statehood during the Liberation Struggle 1917–1921

Annotation. In the article the historical significance of the revival of Ukrainian statehood during the liberation struggle 1917–1921. Emphasized that during the Ukrainian revolution, Ukrainian declared themselves to the world as a separate nation that has the right to their own state. Special attention is focused on the characterization of the causes of collapse of Ukrainian statehood and determining its historical lessons for the present.

Key words: state, state-legal expertise, the Ukrainian revolution, Ukrainian people, Ukraine.